

УДК: 355.02(4-672EU)  
Bibliid 1451-3188, 17 (2018)  
Год XVII, бр. 66, стр. 263–282  
Изворни научни рад

## **ОГРАНИЧЕЊА ЗАЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ И ОДБРАМБЕНЕ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

*Миленко ЦЕЛЕТОВИЋ<sup>1</sup>*

*Хатица БЕРИША<sup>2</sup>*

*Анстракт:* Европска унија се данас налази пред многим одговорним задацима који се односе на решавање проблема повезаних са новим безбедносним изазовима, ризицима и претњама, попут тероризма, трговине људима или хибридних претњама од стране државних и недржавних актера. У годинама које су пред нама Европа ће, вероватно, мењати своју улогу на глобалном безбедносном плану. То ће захтевати снажну Европску унију, која може да унапређује мир и безбедност држава чланица. Захваљујући Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици (ЗБОП), Европска унија постала је један од највећих носилаца безбедности спровођењем цивилних и војних мисија. Кроз анализу Заједничке безбедносне и одбрамбене политике, аутори желе да укажу на постојећа ограничења са којима се Европска унија суочава, те да се утврди степен усклађености националних одбрамбених политика када је у питању развој оперативних капацитета Европске уније, који су нужан услов за развој Заједничке безбедносне и одбрамбене политике.

*Кључне речи:* одбрана, безбедност интеграције, политика ЕУ, Европска унија, државни актери, недржавни актери.

### **УВОД**

Након завршетка Хладног рата Европа се нашла између биполарног света, који је ишчезавао, и мултиполарног света који се назирао. То је значило

---

<sup>1</sup> Факултет безбедности, Београд.

<sup>2</sup> Школа националне одбране, Универзитет одбране, Београд. Е-mail: hatidza.berisa@mod.gov.rs

значајнију улогу Европе на политичком плану. У том циљу образована је Европска унија, која је требала да продуби процес европске интеграције кроз заједничку спољну и безбедносну политику. С циљем да се Европа изрази као нови актер у међународним односима, који ће својом јасно изграђеном спољном политиком утицати на међународна дешавања. У вези с тим, ЗБОП ЕУ представља један од новијих пројеката европске интеграције. Идеја је била да ЗБОП постане део процеса европске интеграције. Такође, амбиција је била да се образује политичко-војна структура, да се развију одговарајући војни и цивилни капацитети који ће Унији омогућити да развије свој утицај на међународној сцени. Рад ће тежишно бити усмерен на промене и ограничења Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније која покреће многа питања. Проблемско питање које се разматра је – која су основна ограничења са којима се Заједничка безбедносно одбрамбена политике Европске уније суочава?

## **2) НАСТАНАК И ЦИЉЕВИ ЗАЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ И ОДБРАМБЕНЕ ПОЛИТИКЕ**

Заједничка безбедносна и одбрамбена политика (ЗБОП) је део заједничке спољне и безбедносне политике (ЗСБП) Европске уније. Замишљена је као саставни део спољне политике који треба да допринесе јачању улоге ЕУ на међународној сцени. Дакле, истиче се да је „ЗБОП замишљен као саставни део спољне политике ЕУ, који треба да допринесе јачању спољне улоге Уније тако што ће развити цивилне и војне капацитете праћене одговарајућом стратегијом како би ЕУ успешно одговорила на кризне ситуације.”<sup>3</sup> У том контексту, неопходно је развијање и одржавање безбедносно одбрамбених способности ЕУ, које захтевају одређене инвестиције које ће омогућити ЕУ да делује аутономно. У исто време, то подразумева бољу сарадњу држава чланица и оптималнију употребу националних ресурса, како би ЕУ могла да развије безбедносно одбрамбене капацитете, пружи помоћ и заштитити своје чланице или реагује на спољне кризе.<sup>4</sup>

### **Појам и карактеристике заједничке безбедносне одбрамбене политике**

Европска безбедносна и одбрамбена политика представља један нови правац у изградњи европске безбедности. Да би се могло даље разматрати

<sup>3</sup> Дејан М. Вукчевић, „Војни капацитети Европске уније – тешкоће и перспективе“, *Војно дело*, 2/2015, Медија центар „Одбрана“, Београд, стр. 8-9.

<sup>4</sup> Хатица Бериша, Миле Ракић, „Заједничка безбедносна одбрамбена политика Европске уније између меке и тврде моћи“, Европско законодавство, 2016, бр. 55, стр. 284-298.

питање европске одбране и безбедности потребно је да појмовно одредимо шта је то одбрана а шта је безбедност. Имајући у виду сложено окружење у коме данас живимо, безбедност је веома тешко одредити и дефинисати. Сагледавања генезе, историје и развоја појма безбедност указују да је овај појам мењао своје значење. Веома је стар и изразито сложен друштвени феномен. Данас постоји велики број дефиниција безбедности, које зависе од контекста у коме се овај појам употребљава. По традиционалном схватању, одбрана представља заштиту територије и виталних интереса једне државе. Такође, подразумева се да одбрана представља, између осталог, и заштиту територије од било којег облика агресије. Истовремено, безбедност и одбрана се често поистовећују иако су ова два појма различита. Због тога се често јавља недумица у схватању ових појмова. У том смислу, безбедност може бити схваћена као „одсуство војних или других претњи која могу довести у питање централне вредности које жели да унапреди или сачува појединац или заједница, и да доведу до ризика употребе силе“.<sup>5</sup> Зато је неопходно указати на обим појмова којима се дефинише заједничка безбедносна одбрамбена политика у савременом свету. Премда, теоријска разматрања појма међународне безбедности најбоље илуструју сложеност односа између појмова одбране и безбедности. Пре свега, схватање безбедности и организација система безбедности међународних субјеката доприноси изградњи и повећању безбедности држава интегрисаних у систем заједничке безбедносно одбрамбене политике ЕУ. Међутим, нови чиниоци нестабилности и проблеми безбедности, као и њихово интерактивно деловање упућују државе на међусобну сарадњу и интеграцију у међународне безбедносне субјекте. Такође, услов за успешно супротстављање савременим безбедносним изазовима, ризицима и претњама захтева редефинисање заједничке безбедносно одбрамбене политике ЕУ. Наравно, овакав приступ савременим изазовима, ризицима и претњама подразумева значајан допринос повећању међународне безбедности. С друге стране, савремени изазови, ризици и претње захтевају сагледавање нове улоге заједничке безбедносне одбрамбене политике ЕУ.

### **Историја развоја заједничке безбедносне и одбрамбене политике**

Чињеница је да се Европска интеграција у почетку одвијала у оквиру Европских заједница, тј. прво у области привреде од маја 1950. године. Постојање јединственог европског тржишта наметало је као потребу одређивање заједничке политике у различитим областима привреде, као и заједнички наступ на међународном плану. Истовремено, у државама чланицама јачала је свест да је једини начин да се врати некадашњи

<sup>5</sup> Дејан М. Вукчевић, *Безбедност и Европска унија*, Београд, 2008, стр. 11.

међународни и војни утицај у свету међусобна сарадња и спољнополитичко деловање. Историјски, први корак у стварању заједничке безбедносне одбрамбене политике Европске уније био је покушај да се успостави Европска одбрамбена заједница (ЕОЗ) 1952. године (потписан Уговор у Паризу). С друге стране, споразум је предвиђао примат обавеза према НАТО у односу на обавезе према ЕОЗ, што је, између осталог, евидентно из субординисаности ЕОС Врховном команданту НАТО за Европу у случају рата. Једно од кључних обележја овог уговора била је пуна једнакост СР Немачке са осталим државама чланицама.<sup>6</sup> Међутим, овај споразум још више продубљује различите погледе и нејединство Француске и Немачке по питању ЕОЗ што неминовно доводи до неуспеха споразума 1954. године. Истовремено, због неуспеха споразума о Европској одбрамбеној заједници, НАТО постаје стуб војне безбедности.<sup>7</sup> Паралелно, све већа зависност од америчке војне помоћ, с једне стране, те растућа опасаност од СССР-а, с друге стране, гурале се земље Западне Европе под амерички утицај. Зато је било неопходно да се од стране Европске заједнице нађе брз одговор на ове проблеме и да се успостави сопствени безбедносни апарат. Одговор је уследио већ 1954. године на Париској конференцији. У контексту тога, оригинални Бриселски споразум је амендиран, те су у њега примљене Италија и Немачка и официјелно креирана Западно-европска унија, са седам чланица заједно са Француском, Великом Британијом и земљама Бенелукса. Француска је покушала да направи корак даље, кроз поновно формирање врсте војног штаба, овога пута у виду тзв. ФИНБЕЛ конференције начелника војних штабова земаља чланица ЗЕУ. Лондон је успешно блокирао овај покушај, инсистирајући на томе да не може бити репликације војних функција које већ поседује НАТО, став који до дан данас деле заједно са Вашингтоном.<sup>8</sup> Евидентно је да Европска заједница доживљава још један пораз у покушају да се успостави Европска одбрамбена заједница, првенствено због нејединствене политичке сарадње. Међутим, правни оквир за успостављање европске безбедносне и одбрамбене политике дат је тек Уговором о Европској унији 1992. године, који се потписује у Мастрихту. Овим уговором се ствара ЕУ и полажу основи за заједничку спољну и безбедносну политику ЕУ (ЗСБП). Наравно, механизми и начини сарадње држава чланица у области одбране је тек требало да се установе. Истовремено, даје се Европској унији одговорности за сва питања која се односе на њену сигурност, те могућност успостављања заједничке одбрамбене политике. Да

<sup>6</sup> Љубиша Деспотовић, Веселин Конатар: *Поља геополитике – зборник радова*, Култураполис, Факултет за европске правно политичке студије, Нови Сад, 2016., стр. 281.

<sup>7</sup> Хатица Бериша, „Заједничка безбедносна одбрамбена политика ЕУ и НАТО”, *Мегатренд ревија*, бр. 3/2015, Београд, стр. 41-57.

<sup>8</sup> Љубиша Деспотовић, Веселин Конатар, *op. cit.*, стр. 282.

се закључити да је ово представљало важан корак даље у продубљивању и ширења поља деловања ЕУ.

С тим у вези, треба имати у виду да је до доношења уговора у Мастрихту интеграција Европе била ограничена на привреду. Дакле, створена је могућност деловања у различитим сферама. Ово практично значи да Европска унија добија надлежност, између осталог, и у области спољне политике и безбедности, као и деловање на унутрашњем плану. Међутим, на међународном плану ЕУ је још увек била ограничена, посебно у области спољне политике, одбране, као и правосуђа. Разлог је у томе што још увек не постоје међународни институционални механизми, при чему се користе институционални механизам међудржавне сарадње. У овим областима кључну улогу су имали међудржавни органи, као што су Европски савет и Савет министара. Уговором из Амстердама<sup>9</sup> (1997/1999) осигуран је правни основ за оперативни развој европске безбедносне и одбрамбене политике (ЕБОП). Овим уговором омогућено је ЕУ да, „у оквиру европске безбедносне и одбрамбене политике, покреће хуманитарне и операције спашавања, операције очувања мира, те да користи војне снаге приликом управљања кризним ситуацијама, укључујући и операције успостављања мира (Петерсбуршки задаци из 1992. године)“.<sup>10</sup> Евидентно је да је ЕБОП настала услед заједничког интереса држава чланица да ојачају војно безбедносне способности за управљање кризама које би биле аутономне у односу на НАТО. Имајући у виду нови геополитички тренд последње две деценије, као и завршетак сукоба на Балкану, напад на САД 2001. године, те интервенција САД на Ирак 2003. године намеће се потреба дефинисања нове улоге ЕУ у оваквим околностима. Резултат је доношењем прве безбедносне стратегије Уније 2003. године, где ЕУ покушава да постави нове норме понашања на ширем, глобалном нивоу.

### Европска одбрамбена заједница

Идеја о стварању Европске одбрамбене заједнице (ЕОЗ), којом је предвиђено формирање европске армије међународног карактера, као и постојање заједничког буџета, датира још од 40-их година XX века. Ова идеја Европске одбрамбене заједнице, у суштини, представља револуционаран корак у области европске сарадње по питању одбране.<sup>11</sup> Већ је речено да су два

<sup>9</sup> Јозеф Хелцл, „Европска политика безбедности и одбране у функцији јачања Европске уније“, *Војно дело*, бр. 4/2009, ВИЗ, Београд, стр. 13, (Аутор је радио као изасланик одбране Републике Аустрије у Београду до 2009. године).

<sup>10</sup> Драгана Дулић, „Интерес Србије у Евроатлантским интеграцијама“, *Војно дело*, бр. 4/2008, ВИЗ, Београд, стр. 3.

<sup>11</sup> Хатица Бериша, *op.cit.*, стр. 41-57.

основна разлога довела до идеје о стварању Европске одбрамбене заједнице. Дакле, с једне стране, совјетска претња указивала је на неопходност јачања колективне одбране земаља западне Европе, која би укључивала и немачку војску. С друге стране, европски федералисти тежили су да на војном плану примене основне постулате Декларације Шуман из 1950. године, и да уведу наднационални приступ у области одбране.<sup>12</sup> Чињеница је да је и поред потребе јачања колективне одбране и даље присутно политичко нејединство успостављања заједничке одбрамбене политике. Проблем је свакако представљала и интеграција западне Немачке, коју су подржавале САД, што је додатно продубљавало однос између Немачке и Француске и њихов поглед концепта европске војске, односно успостављања заједничке одбрамбене политике. Јасно је да је била неопходна нова иницијатива у превазилажењу проблема успостављања заједничке одбрамбене политике. У контексту тога, запажа се да је „иницијатива која је потекла од стране Жана Монеа (Jean Monnet), разрађена од стране Ренеа Плевена (Rene Pleven), председника француског савета, који је 24. октобра 1950. године предложио стварање европске армије везане за политичке институције уједињене Европе“.<sup>13</sup> У вези с тим, познато је да је Плевен предложио стварање наднационалне европске армије као резултат спајања националних армија западноевропских држава укључујући и Немачку. Евидентно, је да САД желе да будућа одбрамбена заједница буде подређена НАТО, из разлога да организација не би постала конкурент НАТО, и управо је то главни разлог америчког инсистирање на подређеној улози Европске одбрамбене заједнице НАТО. Осим тога, команда ових снага припала је НАТО. Дакле, Европске снаге нису поседовале ни аутономију у погледу команде. Истовремено, то је значило да европске снаге нису поседовале стратешку аутономију. Међутим, и поред тога долази до потписивања уговора о Европској одбрамбеној заједници. У вези с тим, на основу Плевеневог предлога, 27. маја 1952. године у Паризу потписан је уговор о Европској одбрамбеној заједници од стране Француске, Белгије, Холандије, Луксембурга, Италије и Немачке. Основни циљ ове заједнице био је, према уговору, да „допринесе одржању мира, и да осигура безбедност сваке њене државе чланице против било ког облика агресије“.<sup>14</sup> Иако се чинило да је коначно створена добра полазна основна за успостављање Европске одбрамбене заједнице, она није заживела. Разлог је да уговор није потписан од стране Француске, и поред чињенице да је уговор потекао управо од стране француске иницијативе. Такође, став Енглеске одиграо је значајну улогу у

<sup>12</sup> Дејан Вукичевић, *Европска унија као стратешки актер*, Еселоге д.о.о. Београд, 2013, стр. 44-45.

<sup>13</sup> Ibid., стр. 46.

<sup>14</sup> Ibid., стр. 46-47.

неуспеху Европске одбрамбене заједнице. Она је подржавала овај предлог, али је истовремено одбијала да буде део пројекта Европске одбрамбене заједнице. И поред неуспеха у стварању Европске одбрамбене заједнице ова иницијатива је и даље била веома значајна. Зато ће уследити још неколико покушаја, међу којима се издвајају Фушеови планови. Међутим, сви ови планови показали су неспремност европских држава за заједнички став у области спољне политике и одбране.<sup>15</sup> Дакле, питања су и даље остала нерешена – како превазићи проблем заједничке спољне политике, као и заједничке одбране. После неуспеха Фушеових предлога скоро целу деценију није покретано питање сарадње држава у области спољне политике и одбране. Евидентно да је предлог Европске одбрамбене заједнице показао да је идеја о наднационалној Европи у области спољне политике и одбране преурањена. Такође, ови предлози показали су у којој мери је постојала неслагласност између држава чланица у односу на европску политичку сарадњу и САД.

### **3) СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АРАНЖМАНИ ЗАЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ОДБРАМБЕНЕ ПОЛИТИКЕ**

Специфичност заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ, њена цивилна и војна природа, условила је постојање једне мешовите структуре у институционалном систему ЕУ, која је од самог почетка почивала на деловању појединачних актера (државе чланице), органа међувладине сарадње (Савет министара, Европски савет) и институција (Европска комисија, Европски парламент).<sup>16</sup> Евидентно је да је било неопходно постојање ових институционалних структура, превасходно за ефикасно доношење одлука. С друге стране, знатно снажније међуинституционално јединство ЕУ обезбеђује се увођењем управо ових инструмената одлучивања и структура у организацији институција.

#### **Институције и стратегије**

Постојање одговарајуће институционалне структуре неопходне за доношење одлука представља важан сегмент у процени ефикасности безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. Зато је било важно да се дају неопходне смернице у ком правцу да се изграђују ове институционалне

<sup>15</sup> Бериша Хатица, „Прагматичност ЕУ или редефинисање моћи са НАТО партнером“, *Европско законодавство*, Институт за међународну политику и привреду, бр. 63/18, Београд, 2018, стр. 209-220.

<sup>16</sup> Дејан Вукичевић, *op. cit.*, стр. 109.

структуре. У том погледу, предвиђено је и формирање институционалних структура на којима ће се заснивати ЗБОП. Ове институције имале су задатак да обезбеде ефикасније одлучивање, већи демократски капацитет, већу транспарентност, снажнију заштиту слобода и права грађана, снажнији међународни легитимитет, јединственији наступ на светској сцени и снажнију улогу у европској и међународној безбедности.<sup>17</sup> Посматрано са аспекта успостављања институција, уочава се да су постојале одређене специфичности у погледу функционисања институција ЕУ у односу на државе чланице. Свест о потреби успостављања институционалних структура ЕУ, које би створиле већу самосталност у безбедносном и одбрамбеном деловању, непрестано је расла. Такође, важно је напоменути да је Уговором из Нице 2000. године створен већи део структуре за функционисање ЗБОП, који је и данас на снази. Један од кључних циљева Уговора из Нице био је управо провођење институционалне реформе како би Европска унија створила полазну основу за ефикасно функционисање. Уговором из Лисабона 2009. године доћи ће до стварања нових институција, које ће имати значајну улогу у спровођењу ЗБОП. Евидентно је да се на овим уговорима заснива ЗБОП и уједно спроводи безбедносна политика. Важно је уочити, када су у питању институције ЗБОП, да је било неопходно одређено време како би се усагласиле државе чланице око успостављања и спровођења структурних институција у пракси. Такође, треба споменути да је ЗБОП развијала капацитете деловања у оквиру војног и цивилног ангажовања, те у вези с тим, и институције су се развијале у том правцу. Оваква институционална структура допринела је развијању ових капацитета ЕУ, чиме је створен основ за брзо реаговање у кратком времену на кризним безбедносним жариштима. Важно је напоменути да се цивилни и војни задаци често преплићу, и зато се задаци ЗБОП не могу одвојити на чисто цивилне и војне. Осим тога, важан сегмент деловања је и тај што кроз институције ЗБОП ЕУ сарађује са другим субјектима међународних организација као што су ОУН, НАТО, ОЕБС итд. Кључне институције на којим почива ЗБОП су: Политички и безбедносни комитет, Војни комитет ЕУ, Војни штаб ЕУ, Комитет за цивилне аспекте управљања кризама, Директорат за управљање кризама и планирање (СМРД), Политичко војна група (РМГ), Цивилно планирање и управљање способностима.<sup>18</sup> Имајући у виду опширности и комплексности ових институција у раду се неће сагледати све институције, већ ће се тежишно обрадити Политички и безбедносни комитет и Комитет за цивилне аспекте управљања кризама.

<sup>17</sup> Мирослав Митровић, *Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења РС ЕУ*, Медиа Центар Одбрана, Београд, стр. 68.

<sup>18</sup> Интернет: *Безбедносна и одбрамбена политика ЕУ*, <http://www.fb.bg.ac.rs/download/Pitanja/201617%20Bezbednosna%20i%20odbrambena%20%20politika%20EU.pdf>, 23.01.2018.



## Политичко безбедносни комитет

Политичко безбедносни комитет (ПБК) је „највиши (стратегички) орган европске безбедносне и одбрамбене политике и заједничке спољне и безбедносне политике. Успостављен је 2001. године и представља стални орган ЕУ. Веома је важно учити да „овај орган поседује широку лепезу овлашћења. Његови задаци су да надгледа спровођење политика, да даје другим комитетима смернице из области ЗСБП-а, као и да прослеђује директиве Војном комитету и Комитету за цивилне аспекте управљања кризама, затим да води политички дијалог, координира, надгледа и контролише рад радних група у области ЗСБП-а, са тежиштем на политичко усмеравање развоја војних капацитета“.<sup>19</sup> Политичко безбедносни комитет ЕУ састављен је од националних представника на нивоу амбасадора или виших званичника, који долазе из сталних мисија земаља чланица ЕУ. Комитет обавља функцију централног повезивања политичког са административним нивоом Уније. Његове основне функције су праћење ситуације на међународном плану и учествовање у одређивању политика деловања. Поред тога, под окриљем Савета ЕУ, Политичко безбедносни комитет упућује политичке смернице када је у питању развој војних способности. Такође, „политичко безбедносни комитет чине амбасадори (стални представници) чланица ЕУ, који се редовно састају два пута недељно, а седиште је у Бриселу. До ступања на снагу Лисабонског уговора о ЕУ, овај комитет је радио под непосредним ауторитетом Савета за опште послове и спољне односе (*General Affairs and External Relation – GAERC*) и Високог представника за ЗСБП“.<sup>20</sup> Основна одговорност Политичко безбедносног комитета (ПБК) је праћење политичко-безбедносне ситуације, утврђивање и реализација одговора ЕУ на могуће кризе. За време криза он је одговоран за процену ситуације и израду различитих политичких опција и предлога дефинисања политичких интереса и циљева Уније, које доставља Савету са препоруком правца акције.<sup>21</sup> У контексту тога, једна од важних улога ПБК је усаглашавање ставова чланица у припреми одлука Савета ЕУ у области ЗБОП, слична улози Комитета сталних представника (*COREPER*) у осталим областима. Међутим, због природе питања која разматра ПБК (спољно-политичка, војно-одбрамбена и безбедносна), која су осетљива за сваку чланицу, и за Унију као целину, усаглашавање ставова и постизање консензуса за одлуке овде је знатно сложеније и теже.<sup>22</sup> У том смислу, састанцима и расправама у оквиру ПБК, често присуствују и додатни представници држава чланица, експерти из Комисије и других институција ЕУ.

<sup>19</sup> Дејан Вукичевић, *op.cit.*, стр. 81.

<sup>20</sup> Мирослав Митровић, *op.cit.*, стр. 81

<sup>21</sup> *Ibid.*, стр. 81.

<sup>22</sup> *Ibid.*, стр. 82.

## Цивилни комитет

У области цивилног управљања кризама формиран је Комитет за цивилне аспекте управљања кризама, на основу одлуке Савета министара 2000. године. Ради се о органу који функционише као радна група савета. Његова основна улога је да пружи информације и да мишљење политичко-безбедносном комитету. У вези с тим, „Цивилни комитет (CIVCOM) или, како се чешће назива Комитет за цивилне аспекте управљања кризама, највише је наменско цивилно тело основано за непосредно разматрање цивилних питања ЗБОП. Његова позиција и улога у управљању кризама цивилним средствима је врло слична месту и улози Војног комитета у војном управљању кризама“.<sup>23</sup> Евидентно је да овај орган треба да омогући координацију цивилних и војних аспеката управљања кризама. У погледу побољшања и унапређења капацитета за разлику од Војног комитета, а због чињенице да су ниже структуре ЕУ за цивилне аспекте управљања кризама слабије развијене него војне, „фокус рада Цивилног комитета, све до првих цивилних мисија ЗБОП (2003. године), био је више усмерен на развој капацитета за цивилно управљање кризама, првенствено на планирање и усаглашавање потреба и централизацију националних цивилних ресурса чланица. Од предузимања прве цивилне мисије под вођством Уније у оквиру ЗБОП, CIVCOM постепено преноси тежиште свог рада на надгледање и вођење цивилних мисија, саветовање ПБК и израду предлога и препорука Савету у вези са предузимањем цивилних мисија у одговору на поједине кризе“.<sup>24</sup> У том смислу, Цивилни комитет требао је да предложи неке нове пројекте, као и да координира постојеће пројекте, те да доставља мишљење о цивилним мисијама које су од свих операција најбројније. Имајући у виду ове чињенице, с правом се може констатовати да се због пораста броја цивилних мисија указала потреба за успостављањем додатних структура за цивилне аспекте управљања кризама. У вези с тим, „на иницијативу CIVCOM, Савет је 2007. године усвојио одлуку да се у оквиру Генералног секретаријата успостави посебна организациона целина за Цивилно планирање и вођење капацитета (*Civilian Planning and Conduct Capability – CPCC*). После ступања на снагу Лисабонског споразума CIVCOM ће организационо бити у саставу структура ЕУ за управљање кризама, али и даље под политичким вођством ПБК, односно, Савета ЕУ“.<sup>25</sup>

<sup>23</sup> Мирослав Митровић, *op.cit.*, стр. 84.

<sup>24</sup> *Ibid.*, стр. 84.

<sup>25</sup> *Ibid.*, стр. 84.

#### **4) ПОЛИТИКА И НОРМАТИВНА ОГРАНИЧЕЊА ЗАЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ОДБРАМБЕНЕ ПОЛИТИКЕ**

И поред тога што одредбе о безбедносној и одбрамбеној политици, са Лисабонским уговором, не представљају квалитативни скок у националном правцу, ове одредбе су правно утемељиле досадашњу праксу, чиме се овој политици даје легитимитет. Такође, важно је истаћи чињеницу да је Лисабонски уговор<sup>26</sup> обезбедио правну основу да операције које су се раније извршавале на националном нивоу, или изван оквира ЕУ, буду убудуће део заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ.

#### **Заједничка безбедносна и одбрамбена политика и Лисабонски споразум**

Да би схватили значај Лисабонског споразума неопходно је истаћи новине које је донео у погледу безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. За разлику од Уговора из Нице, који не помиње безбедносну и одбрамбену политику ЕУ, Лисабонски уговор уноси одредбе које се односе на ову политику. Премда се у Уговору наводи да заједничка безбедносна и одбрамбена политика ЕУ (ЗБОП) представља саставни део заједничке спољне и безбедносне политике, циљ заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ је да обезбеди оперативну способност, уз ослањање на цивилне и војне капацитете о којима је било речи у претходном тексту. Такође, у Лисабонском уговору утврђују се мисије за чије спровођење Унија може применити цивилна и војна средства у оквиру заједничке безбедносне и одбрамбене политике. То су: заједничке мисије разоружања, хуманитарне и спасилачке мисије, мисије консултативног карактера и пружања војне подршке, мисије спречавања сукоба и одржавања мира, борбене мисије у управљању кризама, укључујући и мисије успостављања мира и операције стабилизације по завршетку сукоба.<sup>27</sup> Разумљиво је да је подразумевало новину јер је знатно проширивало област примене заједничке безбедносне и одбрамбене политике. Такође, ове мисије су у складу са Европском стратегијом безбедности. Интересантно је уочити да Лисабонски уговор не обједињује или замењује све претходне уговоре ЕУ већ их допуњује. У том погледу, треба имати на уму да су Лисабонским уговором предвиђена два облика солидарности, и то клаузула солидарности и одредбе

<sup>26</sup> Уговор из Лисабона (Лисабонски уговор) чији је службени назив Уговор којим се мења и допуњава Уговор о Европској унији и Уговор о оснивању Европске заједнице, потписало је 27 држава чланица ЕУ 13. децембра 2007. године у Лисабону.

<sup>27</sup> Дејан Вукичевић, *op.cit.*, стр. 134-135.

о колективној одбрани. Разматрајући клаузулу солидарност, Унија и њене чланице заједнички делују, у духу солидарности, уколико је држава чланица мета терористичког напада, жртва природне катастрофе или катастрофе изазване људским фактором.<sup>28</sup> Уопште узевши, клаузула солидарности прописује да Унија и свака држава чланица морају свим расположивим средствима помоћи држави чланици која је жртва несреће. Велику новину Лисабонског уговора представља и одредба о колективној одбрани. Ова клаузула о колективној одбрани подразумева да су државе чланице обавезне пружити помоћ нападнутој држави чланици свим расположивим средствима. Ма колико да је клаузула о колективној одбрани представљала новину, имала је за циљ појачану сарадњу међу државама чланицама у области колективне одбране. Исто тако, наглашава се да обавезе и сарадња у овој области треба да буду усаглашене са обавезама у оквиру НАТО. Истиче се да НАТО остаје за његове државе чланице основ њихове колективне одбране. То значи да се одбрана европског континента и даље заснива на НАТО, што доводи у питање важност клаузуле о колективној одбрани у оквиру ЕУ. Разматрајући овај проблем, запажа се да ово указује на симболику клаузуле о колективној одбрани, нарочито ако имамо у виду чињеницу да је за колективну одбрану потребна интегрисана војна сарадња која има и своју командну структуру која већ постоји у НАТО, али не и у оквиру ЕУ.

### Криза идентитета

Пројекат Европске уније представља један специфичан феномен у савременом свету. Идеја да се Европа може ујединити давала је наду европским народима у послератном хаосу. Данас и идеја и Унија делују недовољно јако, готово пропало. Приметно је да је концепт Европске уније неодржив. Такође, избегличка криза открила је све недостатке овог пројекта. Таласи избеглица биле су тест јединства Европске уније. Показало се да су европске државе по питању миграционог таласа деловале различито, а поједине, на пример, Мађарска, биле и нехумане. Говорећи о европском идентитету и кризи сматра се да „за сада, једина алтернатива за препознавање европског духа назире се у оснаживању континенталног идентитета, који чине Немачка, Француска, Италија и Шпанија. Уколико не дође до скоријег отрежњења и реминисценције културног наслеђа Европе, сви до једног, добиће позивницу за глобални “after party”.”<sup>29</sup> Запажа се да је темпо реформи држава ЕУ значајно успорен, а најчешћи

<sup>28</sup> Милутин Јањевић, *Спољна политика Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007, стр. 196.

<sup>29</sup> Интервју, Предраг Живковић, *Фонд Светозар Милетић*, Интернет: <http://www.fondsvetozarmiletic.rs/intervju/intervju-predrag-zivkovic>, приступљено (08.12.2017.)

разлози који се помињу су неадекватан економски развој, борбе против корупције и организованог криминала, нерешена политичка питања, миграциона криза. Други фактор који негативно утиче јесте и неизвесност у смислу приступа ЕУ. У вези с тим, Божовић и други аутори с правом наводе да „неизвесност у погледу датума приступања ЕУ оставља простор за унутрашњу политичку калкулацију и ствара у јавности осећај разочарања и утиска сталног условљавања, чиме се и подршка грађана за приступање ЕУ све више губи“.<sup>30</sup> Евидентно, је да проширење није јасно дефинисано и не може се са сигурношћу установити да ли се ради о трајном ставу или тренутној сумњичавости држава чланица. С друге стране, Ковачевић истиче да је „европска политика проширења залутала у сферу геополитике и претворила се у инструмент остваривања спољнополитичких циљева САД, да је одлучивање о најосетљивијим питањима за грађане постало потпуно раздвојено од њихових жеља и захтева“.<sup>31</sup> Несумњиво је да аутор, с правом, запажа да на ЕУ делују САД и у погледу европске политике проширења. Осим тога, криза политике проширења резултат је кризе спољног деловања ЕУ. Криза ЕУ може се сагледати и кроз институционалну и политичку кризу ЕУ, Брегзит, а нарочито кроз последице светске финансијске кризе. Заправо, све ово указивало је на унутрашње противречности европског поретка. Такође, намеће се и питање европског устава чији је предлог израђен, али никад није успостављен. Уместо устава, Европска унија је 2009. године добила уговоре о Европској унији и о функционисању Европске уније из Лисабона, на којима и данас почива.

### Криза безбедности

Европа се суочава са проблемима тероризма, сајбер тероризма, миграционом кризом, са Брегзитом, али и са финансијском кризом, при чему ови изазови имају утицај како на унутрашњу, тако и спољну политику ЕУ али и држава чланица. Због тога, „битно је да сазнамо што је више могуће о безбедносним процесима, који добијају и нову димензију унутар саме ЕУ“.<sup>32</sup> У контексту тога, познато нам је да на глобалном нивоу постоји низ транснационалних и наднационалних претњи које могу да изазову нестабилност и сукобе у националним државама. У тако сложеној

<sup>30</sup> Данијела Божовић, Марко Вујачић и Никола Живковић, *Будућност проширења Европске уније: случај Западни Балкан, Студија практичне политике*, Центар за европску политику, Унија европских федералиста Србије, 2010, Београд, стр. 4.

<sup>31</sup> Бојан Ковачевић, „Европска унија – нове и старе димензије кризе“, Зборник саопштења са научног скупа: *Европска унија – од кризе ка дезинтеграцији, Скривена Европска револуција и њен закаснио берк*, Чигоја штампа, Београд, стр.13.

<sup>32</sup> ISAC, *Кризе као катализатор стварања одбране ЕУ*, Интернет: <http://europeanwesternbalkans.rs/krize-kao-katalizator-stvaranja-odbrane-eu/> (07.12.2017).

међународној стварности, очигледно је да је безбедносна политика сваке државе међузависна. Такође, у последње време често се може чути да се Европа не може више ослањати на НАТО по питању безбедности, што наравно води ка убрзању процеса у вези стварања европске одбране. Ово не значи стварање европске армије, већ стварање основе да ЕУ може сама да се носи са безбедносним изазовима. Очигледно је да је безбедност ЕУ раније била гарантована НАТО, али и америчким фондовима. Међутим, у последње време ситуација се променила. Сада постоји потреба да се изгради заједнички безбедносни капацитет, и у последње две године ЕУ је радила на изградњи капацитета. Брегзит је био велико изненађење за ЕУ али, у практичном смислу, он означава губитак великог војног партнера, што ће свакако утицати на стратегију аутономије Уније. Политички и економски ефекти изласка Велике Британије из ЕУ у великој мери се осећају, и углавном су негативни, како за ЕУ тако и за Велику Британију, али и шире. Осим тога, Велика Британија је ушла у један период неизвесности као и економског прилагођавања. Наравно, то подразумева да ће се последице изласка Велике Британије осећати на више начина, пре свега земље источне Европе добијаће мању финансијску помоћ, затим уgroзени су трговински односи и инвестиције и сл. Осим тога, могло би да се догоди да се и неке друге земље охрабре за излазак из Уније. Разумљиво је да је излазак Велике Британије из ЕУ довео до велике политичке нестабилности Велике Британије. Истовремено, ово је отворило питање будућег односа Велике Британије и ЕУ. С друге стране, ЕУ се нашла у још већем проблему јер ће бити тешко решавати неке проблеме који већ постоје, као на пример, мигрантска криза, криза у еврозони, те финансијска криза. У контексту финансијске кризе ЕУ много губи, у смислу да је Велика Британија издвајала велики новац у буџет и било је неопходно попунити ту празнину. Једно од решења је повећање уплата преосталих држава чланица ЕУ. С друге стране, „процена је да ће до 2019. године годишња уплата Уједињеног Краљевства у буџет Уније бити 8,5 и 9,5 милијарди фунти, што износи око 0,5–0,6% бруто домаћег производа“.<sup>33</sup> Евидентно је да ће Брегзит променити досадашњу равнотежу финансијских трансакција у ЕУ.

## 5) ДЕФИЦИТИ ВОЈНИХ КАПАЦИТЕТА

Војни капацитети Европске уније представљају значајан елемент кредибилитета заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ. Због тога, у циљу развоја војних капацитета за операције, било је неопходно утврдити будуће потребе Уније у погледу капацитета за војне снаге и опрему, да се установи и предложи сарадња, и да се достави процена о финансијским

<sup>33</sup> BREXIT: the impact on the UK and the EU. Global Counsel, June 2015.

капацитетима Уније. Ради тога, на састанку Европског савета у Хелсинкију 1999. године, постигнут је договор којим је предвиђено образовање војних снага способних да се суоче са евентуалним кризама. Важно је напоменути да су снаге првобитно биле формиране с циљем да се, углавном, употребе у сукобима који би се одвијали на европском континенту. Такође, „одлучено је да се до 2003. године образују европске снаге за брзо реаговање до нивоа корпуса (*European Rapid Reaction Force – ERRF*), од 50.000 до 60.000 војника, које би могле да буду мобилисане у току једног месеца и које би биле у могућности да делују годину дана”.<sup>34</sup> Интересантно је уочити да ове снаге не би постојале на терену, већ би требало да буду мобилисане по потреби, са потребним командама, контролом, логистиком и другим елементима. Видљиво је да је циљ био стварање снага за брзо реаговање, које би чиниле окосницу у процесу развоја војних капацитета ЕУ. И поред чињенице да су снаге основане на добровољној бази појединих држава чланица, дефинисане су снаге у људству и борбеним средствима на основу војних капацитета држава чланица. Евидентно је да је циљ био усмерен на квантитативне потребе у области европских капацитета (обим снага). Европском стратегијом безбедности из 2003. године истакнут је значај развоја војних капацитета, уз напомену, „да војне снаге морају бити флексибилније, покретљивије, ради ефикасног одговора на нове претње, те да треба издвајати више средстава за одбрану и делотворније их употребљавати”.<sup>35</sup> Овакав став је произашао из све чешћих захтева од стране ОУН за мобилним снагама за брзо реаговање, које би биле употребљене за операције под окриљем УН. Ово је за ЕУ значило прилику за активнију улогу на међународном плану. То подразумева да у односу на претходни период, где је циљ био више усмерен на квантитативне потребе, сад настаје потреба за квалитативним потребама војних капацитета као што су мобилност, самоодрживост и међуоперативност. Резултат ових промена јесте формирање борбених група (*EU Battlegroups*) које су замишљене да чини окосницу реаговања ЕУ на кризну ситуацију. Дакле, „ради се о војним снагама које би биле мобилне у кратком периоду, способне да воде аутономне операције или да учествују у почетној фази неке захтевније војне операције”.<sup>36</sup> Познато је да је иницијатива за формирање ових снага потекла 2003. године, када су се државе сагласиле о неопходности побољшања европских капацитета у области мобилности. Такође, предвиђено је образовање до 16 борбених група, од којих би свака била састављена од 1.500 војника.

<sup>34</sup> Дејан М. Вукчевић, „Војни капацитети Европске уније – тешкоће и перспективе”, *Војно дело*, 2/2015, Медија центар „Одбрана”, Београд.

<sup>35</sup> ISAC, op.cit.

<sup>36</sup> Дејан М. Вукчевић, op.cit.

## Основне тешкоће војних капацитета

Брзо слање војних снага ЕУ борбених група, између осталог, подразумева и ефикасан процес одлучивања о слању борбених група у кризно подручје. Међутим, процес доношења одлука обухвата велики број актера на националном и на нивоу ЕУ који морају бити усклађени. Један од већих проблема огледао се и у томе што нису дефинисане врсте операција у којима би се могле ангажовати европске снаге. Имајући у виду чињенице да су снаге формиране на добровољној основи држава чланица, и да свака од ових држава има своје националне одбрамбене снаге, наметнула се потреба за усклађивањем националних снага са заједничким европским снагама. Један од кључних проблема био је и тај што нису постојале јединствене команде и оперативни штабови за операције снага Европске уније. То значи да су се команде и оперативни штабови успостављали посебно за сваку операцију. Овој недостатак утицао је на брзину реаговања на евентуалну кризу, истовремено захтевао ангажовање додатних ресурса, као и време. Паралелно, утврђени су и одређени проблеми, односно уочено је да су била неопходна побољшања капацитета на подручју одрживости, међуоперативности, борбеној готовости, логистичкој подршци, војној опреми и другим елементима неопходним за успешан одговор на евентуалну кризу. Такође, било је неопходно дефинисати питање заједничког планирања чланица о производњи и развоју војних капацитета. С обзиром да заједничка производња није била још дефинисана, то је подразумевало неопходност да капацитети држава чланица, према потреби, постају капацитети ЕУ. Такође, тешкоће у операционализацији војних капацитета јављају се и у погледу двојне намене јединица које се стављају на располагање ЕУ. С једне стране, јединице су превасходно националне одбрамбене снаге намењене за остваривање националних интереса. С друге стране, јединице су биле у саставу заједничких европских снага, предвиђене за реаговање на евентуалну кризу. Осим тога, предност употребе ових снага имали су и захтеви НАТО у односу на интерес ЕУ. Следећи проблем јесте проблем транспорта јединица, опреме и средстава. Дакле, војне снаге ЕУ морају бити транспортоване ваздушним или поморским путем на подручје војне операције. Отуда је транспорт од великог значаја за кредибилитет европских војних снага, нарочито ако се има у виду да је ЕУ ангажована изван граница њених држава чланица. Постојећи капацитети у области ваздушног и поморског транспорта су недовољни и застарели. Ово намеће потребу за коришћењем капацитета држава које нису чланице ЕУ – на пример, САД и Русије. Дакле, реч је о авионима велике носивости које државе чланице не поседују и зато остаје зависност од земаља које нису чланице кад је реч о транспорту. Један од проблема употребе снага ЕУ јесте и тај да државе чланице ЕУ нису способне да увек постигну консензус око употребе борбених група. Међутим, „и поред захтева ОУН да се помогне њиховим мировним снагама у источном делу Конга, државе чланице ЕУ нису постигле консензус око



употребе борбених група. Иако формално ниједна држава није била противна деловању ЕУ у оквиру њене безбедносне политике, изостала је политичка воља да се ангажују борбене групе,<sup>37</sup> што указује на чињеницу да и поред оперативности и расположивости борбених група, међусобна усклађеност држава чланица, односно консензус у одлучивању је од пресудне важности за употребу борбених група.

### **Финансијска криза**

Тешкоће у реализацији војних мисија ЕУ настају и када је реч о њиховом финансирању. Важно је истаћи, да су се водили преговори за сваку појединачну операцију. Зато је било неопходно да се установи посебан механизам финансирања који би решио ове проблеме.

С друге стране, због јаке финансијске интеграције Еурозоне, те могућности лаког преношења кризе из једне земље у остале, било је неопходно изградити систем за осигуравање финансијске стабилности у Еурозони и одговорити адекватном политиком. У контексту тога, „Европска унија и ММФ су на кризу реаговали пружајући спасоносни пакет помоћи за угрожене земље, тзв. „кишобран спаса“ у износу од 750 милијарди еура“.<sup>38</sup> Разумљиво је да је пакет формиран са циљем да покрива финансијске потешкоће држава чланица ЕУ, односно да угроженим државама омогући приступ јефтинијим изворима финансирања. Паралелно, ово је подразумевало предузимање разних мера, пре свега строжији механизам контроле у Еурозони, као и кажњавање земаља чланица које не поштују постављена правила на начин да им се обустави коришћења субвенција из европских фондова и сл. Дакле, финансијска криза поставила је велике изазове, не само за државе чланице ЕУ, већ и за земље широм света. Наравно, због оваквог развоја финансијске кризе појавиле су се и озбиљне тензије унутар Еурозоне, као и опасност да се наруши уобичајено функционисање финансијског тржишта. Евидентно је да је криза оставила велике последице на ЕУ, при чему се ЕУ суочава са бројним изазовима, а најзначајнији је реформа и одговарајући институционални развој. То значи да су земље Европске уније усвојиле мере фискалног поштравања како би смањиле дугове и дефиците, избегле понављање грчке дужничке кризе и повратиле поверење на тржишту.

---

<sup>37</sup> Дејан М. Вукчевић, *op.cit.*

<sup>38</sup> Милица Килибарда, Александар Никчевић, *Глобална финансијска криза и одговор Европске уније*, ЦБЦГ, Подгорица, 2011, стр. 19.

## 6) ИЗВОРИ

- Бериша Х., „Заједничка безбедносна одбрембена политика ЕУ и НАТО“, Мегатренд ревија, Вол 3/2015, Београд.
- Бериша Х., *Прагматичност ЕУ или редеофинисање моћи са НАТО партнером, Европско законодавство*, бр. 63/18, Београд, 2018.
- Бериша, Ц., Ракић, М., „Заједничка безбедносна одбрамбена политика Европске уније између меке и тврде моћи“, *Европско законодавство*, 2016, бр. 55.
- Божовић, Д., Вујачић, М. и Живковић, Н., *Будућност проширења Европске уније: случај Западни Балкан, Студија практичне политике*, Центар за европску политику, Унија европских федералиста Србија, 2010, Београд.
- Вукчевић, Д., Војни капацитети Европске уније – тешкоће и перспективе, *Војно дело*, 2/2015, Медија центар „Одбрана“, Београд.
- Вукчевић, Д., *Безбедност и Европска унија*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Вукчевић, Дејан, *Европска унија као стратешки актер*, Еселогe д.о.о. Београд, 2013.
- Деспотовић, Љ., Конатар, В., *Поља геополитике – зборник радова*, Култура-полис Факултет за европске правно политичке студије, Нови Сад, 2016.
- Дулић, Д., Интерес Србије у Евроатлантским интеграцијама, *Војно дело*, бр.4/2008, ВИЗ, Београд.
- Јањевић, М., *Спољна политика Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007.
- Ковачевић, Б., Европска унија нове и старе димензије кризе, *Зборник саопштења са научног скупа „Европска унија – од кризе ка дезинтеграцији“* ФПН, Београд, 2016.
- Ковачевић, Б., *Скривена Европска револуција и њен закаснио берк*, Чигоја штампа, Београд.
- Килибарда, М., Никчевић, А., *Глобална финансијска криза и одговор Европске уније*, ЦБЦГ, Подгорица, 2011..
- Митровић, М., *Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења РС ЕУ*, Медиа Центар „Одбрана“, МО Сектор за политику одбране, Институт за стратегијска истраживања, Београд.
- Хелцл, Ј., Европска политика безбедности и одбране у функцији јачања Европске уније, *Војно дело*, бр.4/2009, ВИЗ, Београд, стр. 13.
- Живковић, П., *Фонд Светозар Милетић*, Доступно на: <http://www.fondsvetozar-miletic.rs/intervju/intervju-predrag-zivkovic>, приступљено (08.12.2017.)
- Безбедносна и одбрамбена политика ЕУ*, стр. 11. доступно на: <http://www.fb.bg.ac.rs/download/Pitanja/201617%20Bezbednosna%20i%20odbrambena%20%20politika%20EU.pdf>

ISAC, *Кризe као катализатор стварања одбране ЕУ*, доступно на: <http://europeanwesternbalkans.rs/krize-kao-katalizator-stvaranja-odbrane-eu/> (приступљено 07.12.2017)

BREGXIT: the impact on the UK and the EU. Global Counsel, June 2015

ISAC, *Безбедна Европа у бољем свету, Европска стратегија безбедности*, Брисел, 2003, стр. 18, Доступно на: <https://www.isac-fund.org/wp-content/uploads/2017/01/Evropska-strategija-bezbednosti.pdf> (приступљено 09.12)

## 7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Ситуација на међународној сцени вероватно ће и убудуће бити компликована и нестабилна, због чега је потреба за међународном сарадњом Републике Србије са светом већа него икада. Криза у Сирији, међународна избегличка криза, дестабилизација источне Украјине од стране Русије, само су неки од изазова са којима се последњих година суочила Европа, њене државе и грађани. Зато ЕУ гради институционалну могућност да игра већу улогу у глобалним безбедносним питањима, због чега постоји потреба да се побољшају војне и цивилне могућности за управљање кризним ситуацијама. Посматра ли се са тог становишта, заједничка безбедносно одбрамбена политика ЕУ представља резултат свакодневног заједничког деловања националних држава. Истовремено, на тај начин показују тенденцију ка усклађености ставова водећих држава чланица које делују како у оквиру институција ЕУ, тако и у националном оквиру. На тај начин ЗБОП ЕУ постаје одговарајући оквир за дугорочну сарадњу у области безбедности и одбране. Важно је истаћи и чињеницу да институционализација ЗБОП ЕУ утиче на политике држава чланица, у смислу да спроводе одређени правац у својим националним политикама. Резултат је у томе да су државе чланице постепено усвајале одређене норме и вредности у области заједничке безбедносно одбрамбене политике, које постепено утичу на њихове интересе. Отуда и реализација бројних војних и цивилних мисија које је ЕУ предузела у оквиру ове политике. Зато се, с правом, може закључити да заједничка безбедносно одбрамбена политика значајно доприноси постепеној изградњи заједничких интереса ЕУ. Што се тиче оперативних капацитета и развоја европске индустрије наоружања, национални приступ у области ЗБОП ЕУ не представља препреку развоју заједничких средстава и капацитета, али у пракси по овом питању ништа није урађено. С друге стране, постепена еволуција безбедносне политике ЕУ свакако представља подстицај за заједничка улагања у капацитете. У том смислу, деловање ЕУ представља значајан корак ка успостављању европске индустријске базе наоружања и заједничког тржишта наоружања. На крају, значајно је указати на чињеницу да ЗБОП представља безбедносни идентитет ЕУ као скуп одређених вредности и правила, постепено развијаних након Хладног рата. Отуда је логично закључити да ће

се ЗБОП убудуће много брже развијати него у прошлости, и да ће значајно утицати на односе унутар ЕУ, што по себи представља и кључни фактор за европску интеграцију и приступања наше земље у ЕУ.

#### LIMITATIONS ON THE COMMON SECURITY AND DEFENSE POLICY OF THE EUROPEAN UNION

*Abstract:* Today, the European Union is facing many responsible tasks related to solving problems in connection with the new security challenges, risks and threats, such as terrorism, human trafficking or hybrid threats by state and non-state actors. In the years ahead, Europe will probably change its role in the global security agenda. This will require a strong European Union, which can enhance the peace and security of the member states. Thanks to the Common Security and Defense Policy (CSDP), the European Union has become one of the largest security carriers through civilian and military missions. Through the analysis of the Common Security and Defense Policy, the authors want to point to the existing constraints facing the European Union and to determine the degree of harmonization of national defense policies when it comes to developing the operational capacities of the European Union's actors.

*Key words:* defense, security of integration, EU policy, European Union, State actors, non-state actors.